

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 10 Sayı: 50 Volume: 10 Issue: 50

Haziran 2017 June 2017

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

**CİNSİYET ROLLERİ EĞİTİM ETKİNLİKLERİNİN ANASINIFINA DEVAM EDEN 60-72 AYLIK
ÇOCUKLARIN TOPLUMSAL CİNSİYET KALIPYARGILARINA ETKİSİ**
**THE EFFECT OF GENDER ROLE EDUCATION ACTIVITIES ON SOCIAL GENDER STEREOTYPES OF
PRE-SCHOOL CHILDREN AGED 60-72 MONTHS***

Nihal ŞIVGIN**
Ümit DENİZ***

Öz

Araştırma, “deney ve kontrol gruplu klasik deneysel yöntem” modelinin kullanıldığı bir çalışmadır. Çalışma grubunu, Kocaeli ili Darıca ve Gebze ilçelerinde bulunan 2 ilkokulun anasınıflarına devam eden, 40’ı deney, 40’ı kontrol grubu olmak üzere 80 çocuk oluşturmuştur. Deney ve kontrol grubundaki çocuklara ön test ve son test olarak araştırma kapsamında geliştirilen “Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı” kullanılmıştır. Deney grubundaki 40 çocuğa bu araştırma kapsamında geliştirilen “Cinsiyet Rollerini Eğitim Etkinlikleri” uygulanmıştır. Deney öncesi; her iki gruptaki çocukların, cinsiyet rollerine ilişkin algılarının benzer olduğu saptanmıştır. Deney sonrasında ise deney grubundaki çocukların puanlarında değişimler olduğu, son test puanlarının anlamlı bir şekilde farklılaştığı $F(1,77) = 44,05, p < .0001$ bulunmuştur. Deney grubundaki 40 çocuğun uygulanan “Cinsiyet Rollerini Eğitim Etkinlikleri” ile cinsiyet rolleri ile ilgili kalıpyargılarının kırıldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargıları, Okul Öncesi Dönem, Cinsiyet Rollerini Eğitimi.

Abstract

This research is a study where the classical experimental method involving experimentand control groups. The study group consisted of 80 children, 40 of which were experimental and 40 of which were control groups, to 2 kindergarten preschools located in the districts of Darıca and Gebze in Kocaeli. The “Social Gender Stereotypes Assessment Instrument”, which was developed in the scope of this test, was used as a preliminary-test and final-test for the children in the experimentand control groups. The 40 children in the experiment group were applied “Gender Role Education Activities”, which was prepared for this research. According to pre-test findings; It was determined that the children in both groups had similar perceptions about gender roles. After the test, it was found that there were changes in the scores of children in the experiment group and the final test scores were significantly different. with $F(1,77)=44,06, p < 0.05$. With the “Gender Role Education Activities” applied to 40 children in the experiment group, it was discovered that their stereotypes in relation to gender roles, were broken.

Keywords: Gender, Social Gender, Social gender Stereotypes, Preschool Circle, Gender Role Education.

1. Giriş

Cinsiyet, bireyin biyolojik anlamda cinsiyetine bağlı olarak, kadın ya da erkek olmasını tanımlayan demografik bir kategoridir. Toplumsal cinsiyet ise bireyi kadını ya da erkeksi olarak tanımlayan, toplumun kadına ve erkeğe yüklediği anlamları ve beklentileri içeren kültürel bir yapı, kadınlığın ve erkekliğin sosyal ortamlarda ifade edilmiş şeklidir (Dökmen, 2010). Toplumsal cinsiyet, toplumsal yapı ve süreç tarafından yaratılmış kadın ve erkek ile ilgili olan beklentileri içerir (Wood, 1997).

Rosenkrantz ve arkadaşları (1968), belirli bir gruba ait oldukları için insanlar ya da yaptıkları ile ilgili olumsuz değerlendirmeleri “ön yargı”, bir insanın cinsel kategorisi nedeniyle oluşan önyargıyı ise seksizm (cinsiyetçilik) olarak tanımlamışlardır.

Toplumun bir grup olarak kadın ve erkeklerden beklediği davranışlar ve özellikler toplumsal cinsiyet kalıpyargıları olarak bilinir. Bu kalıpyargıların etkisi ile kadınların daha duygulu, daha duyarlı oldukları, çocukları sevdikleri, çocuk bakımından anladıkları, yemek yapmayı bildikleri, fedakâr oldukları vb. erkeklerin de bağımsız, soğukkanlı, cesur, kuvvetli oldukları, ev dışında çalıştıkları vb. düşünülür

* Bu çalışma Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalında yapılan “Cinsiyet rolleri eğitim etkinliklerinin anasınıfına devam eden 60-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına etkisinin incelenmesi” adlı tezden üretilmiştir.

** Dr., MEB Sarkuysan İlkokulu, 41700, Darıca/Kocaeli, nsivgin41@gmail.com.

*** Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi 06650, Teknikokullar, Ankara.

(Dökmen, 2010). Kadın davranışlarına yönelik cinsiyetçilik erkeklere göre çok fazladır. Erkekler atfedilen özelliklerin çoğu olumlu bulunmaktadır. Cinsiyetçiliğin izlerine bakmak için araştırmalara gerek yoktur. Kadınların birçok ülkede seçme ve seçilme hakkı için verdiği mücadele, eşit işe eşit ücret konusundaki haksızlıklar, kadının birey olarak kabul edilmesi ile ilgili problemler cinsiyetçiliğin en büyük kanıtlarıdır. Ayrıca cinsiyetçiler kadınların yaptıkları işleri değersiz görürler (Lips, 1988).

Toplumsal cinsiyet kalıpyargıları, insanların yaş, ırk, sınıf ve cinsel tercihlerinden etkilenir (Helgeson, 2012). Toplumsal cinsiyet sisteminin, rol düzenlemelerin, cinsiyete göre iş bölümlerinin ortaya çıktığı ilk yer ailedir. Aile üyeleri arasındaki etkileşimle cinsiyet hiyerarşisi yaratılır, ilerletilir ve sürdürülür. Buradan kadının ailedeki yeri tartışmasının gerçekte kadının toplumdaki yeri neresi olmalıdır sorusuna ulaşılır. Kadının iş hayatındaki ezilen taraf olması, ev içindeki öncelikli sorumlulukları ortaya konmadan tam olarak kavranamaz. Ailenin merkezinin kadın olduğu varsayımı, kadının görevlerini kolaylaştırmamıştır. Çünkü kadını ailenin tamamlayıcısı olarak görmekle toplumsal cinsiyeti ailenin temel özelliği olarak görmek farklıdır. Zira sosyal bilimler ailenin merkezinin erkek olduğuna inanırlar. Aile modelini anlatmak için kullandıkları dil erkek düşüncelerini yansıtan erkek dilidir (Glenn, 1987).

Tarih boyunca aile içi ve aile dışında liderlik rolleri de genellikle erkeklere aittir. Parlamentodan şirketlere, hastanelerden finans kurumlarına kadar yöneticiler genellikle erkektir. Bazı araştırmacılar, bunun suçunu erkeklerin süre gelen avantajlarını paylaşmak istememesine bağlamakta iseler de tüm erkeklere liderlik şansı verilmez. Ayrıca siyasi alanda seçmen kadınlar, bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde geleneksel toplumsal cinsiyet güc dengelerini desteklerler. Örneğin, Amerika Birleşik Devletlerinde seçmenin % 52'sini kadınlar oluşturduğu halde, 1992 seçimlerinde senatoya sadece bir kadın senatör seçilebilmiştir. Bugün yerel meclislerde kadın siyasetçi sayısı artsa da ulusal düzeyde halen arzu edilen kadın senatör sayısına ulaşamamıştır (Blumen ve Lipman, 1994).

Türkiye'de de durum ABD'den farksız değildir. Türkiye'de de kadın seçmen oranı Türkiye Barolar Birliğinin (2011) açıklamasına göre % 51,6 olduğu halde, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (2014) tarafından meclisteki kadın milletvekili oranı % 14,42 olarak açıklanmıştır. Kadınların siyasi hayatta var olması ve cinsiyet eşitliğinin sağlanması için % 50 kadın kotası gibi uygulamaların hayata geçirilmesi önemlidir.

Dünya Ekonomik Forumunun (2013) açıkladığı Küresel cinsiyet uçurumu endeksine ait rakamlar, Türkiye açısından iç açıcı değildir. "Eğitime ulaşım", "iş yaşamına katılım ve fırsat eşitliği", "siyasi hayatta yer alma", "sağlık ve hayatta kalma" başlıklarında hazırlanan raporda Türkiye, 120'nci sıradadır. Yani kadın-erkek arasındaki eşitsizliği ortaya koyan endekste 136 ülke arasında en kötü tabloyu çizen ülkelerden biri de Türkiye'dir. 2013 Küresel Cinsiyet Uçurumu sıralamasında 120'inci sırada yer alan Türkiye, 2006'da 115 ülke arasında 105'inci sırada yer almıştır. Türkiye, iş yaşamında fırsat eşitliği alanında 127'inci, işgücüne katılım alanında 123'üncü, eğitimde 104'üncü, sağlık ve hayatta kalmada 59'uncu, siyasi katılımı ise 103'üncü sıradadır. Bu rakamlar, toplumsal cinsiyet eşitsizliği meselesine ciddiyetle eğilerek, kadın ve erkeklerin toplumda eşit şekilde temsil edilmesinin gerektiğini ortaya koymaktadır.

Kadın ve erkek arasındaki ayrım, toplum tarafından sürdürülebilir. Cinsiyet kimlikleri toplumun kontrol mekanizmaları tarafından sosyalleşme sırasında öncelikle çocuklara dayatılmıştır. Toplumun bu gücü, cinsel tiplerin yapısını ve ayrıştırmasını organize etmektedir (Stanley, 2002). Görüldüğü gibi toplum oluşturduğu cinsel kimlikleri önce çocuklara dayatıyor. Bugünün çocuğu yarımın yetişkinleri olan çocuklar, okul öncesi dönemden itibaren toplumun yarattığı, cinsel kimlikleri küçük yaşta benimseyerek kendilerini de sınırlandırmakta ve cinsiyet eşitsizliği kalıplarını temelden edinmektedir.

Toplumsal cinsiyet alanında yapılan araştırmalar, geliştirilen kuramlar, dört, beş yaşlarından itibaren çocukların cinsiyetlerle ilgili davranış ve kuralları edindiğini ortaya koymaktadır. Wood'da (1995) toplumsal cinsiyetin sosyal bir yapı olduğunu ve kültürel anlamlar içerdiğini, kadın ve erkeklerin günlük yaşamda diğer bireylerle iletişim ve etkileşimde bulunarak öğrendiklerini söylemektedir. Çevre ile iletişimde bulundukça da toplumsal cinsiyetin kültürel yapısına katkıda bulunmaktadır.

Toplumsal cinsiyetin yapısına etki edilebiliyor ise, modern yaşamın ilkelerine ters, toplumu bölen, kadınlara ve kız çocuklarına negatif ayrımcılık yapan toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını da değiştirme yönünde etki edilebilir. Okullarda formal eğitim içine alınacak etkinlikler, kitaplarda kadını sadece ev işi yaparken, çocuk bakarken vb. gösteren resimlerin, ifadelerin kaldırılması gibi çalışmalarla cinsiyet eşitsizliğinin azaltılmasına katkıda bulunulabilir.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Amacı

Araştırma cinsiyet rolleri eğitim etkinliklerinin anasınıfına devam eden 60-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına etkisinin incelenmesi amacı ile yapılmıştır.

2.2. Araştırmanın Modeli

Çalışmada deney ve kontrol gruplu klasik deneysel yöntem kullanılmıştır. Deneysel yöntemde araştırmacı, karşılaştırılabilir yöntemler uygular. Araştırma sonuçları en kesin yorumlara götürür (Büyüköztürk vd. 2009). Deneysel yöntem, deney ve kontrol grupları diye adlandırılan iki farklı grubun araştırmaya dâhil edilmesi, deney grubunun işleme tabi tutulduktan sonra elde edilen sonuçların her iki gruba karşılaştırılmasından oluşan bir yöntemdir. Deney grubu ile çalışılırken, kontrol grubuna, yapılan çalışma ile ilgili, hiçbir etkide bulunulmaz. Deney grubu bağımsız, kontrol grubu ise bağımlı değişkenler ile ilişkilidir (Ekiz, 2009).

Deneysel yöntemde, eğitim öncesi ve sonrasında her iki grupta çalışma (bağımsız değişken) ile ilgili ölçümler yapılır. Eğitim sonrası yapılan ölçümlerde istatistiksel olarak farklılık olması çalışmanın beklendiği düzeyde etkili olduğunu gösterir (Büyüköztürk vd. 2009; Ekiz, 2009).

2.3. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2013-2014 Eğitim yılında, Kocaeli ili Darıca ve Gebze ilçelerindeki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı iki ilkokulda, anasınıfına devam eden, 60-72 aylık çocuklar oluşturmuştur. Zaman ve ekonomik yetersizlikler nedeni ile çalışmanın yapıldığı okullara ve çocuklara kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi (Yıldırım ve Şimşek, 2006) ile karar verilmiştir. Deney grubunda 20'si Darıca 20'si Gebze'de bulunan ilkokulların anasınıfına devam eden toplam 40 çocuk yer almıştır. Kontrol grubu ise 20'si Darıca 20'si Gebze'de bulunan iki ilkokulun anasınıfına devam etmekte olan 40 çocuktan oluşmuştur. Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan toplam 80 çocuk, buldukları okullarda normal gelişim gösteren çocuklar arasından rastgele seçilmiştir. Deney ve kontrol grubundaki çocukların sosyoekonomik düzeylerinin benzer olması açısından öğretmen görüşlerine başvurulmuştur.

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırmaya alınan çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını belirlemek amacı ile araştırmacı tarafından geliştirilen "Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı" kullanılmıştır.

2.5. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı

Araştırmacı tarafından hazırlanan "Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı" birkaç aşamadan sonra oluşturulmuştur. Öncelikle konu ile ilgili literatür taranarak toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını belirleyebilecek sorular oluşturulmuştur. Bu sorulardan 4 tanesi literatür ışığında belirlenen toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına yönelik görevler/işler alt boyutu, 4 tanesi meslekler, 4 tanesi oyuncaklar, 4 tanesi de oyunlar alt boyutuna aittir. Açık uçlu olarak hazırlanan sorular üç uzman görüşü ile son haline getirilmiştir. Oluşturulan soru formu, Kocaeli ili, Darıca ilçesinde 120 okul öncesi, ilkokul ve ortaokul öğretmenlerine gönüllülük esasına dayalı olarak doldurtulmuştur. Öğretmenlerin her bir soruya verdikleri cevapların frekansları belirlenmiştir. Frekansı yüksek olan cevaplar ölçme aracına dâhil edilmiştir.

Elde edilen form üç uzman eşliğinde yeniden düzenlenerek, okul öncesi eğitimi, çocuk gelişimi, psikoloji, eğitimde ölçme ve değerlendirme alanlarındaki toplam 9 uzmandan, ölçme aracında yer alan kategoriler ve maddelerin, okul öncesi dönem çocuklarının toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını belirleyip belirlemeyeceği yönünde değerlendirmeleri istenmiştir. Uzmanların görüşleri doğrultusunda ölçme aracı yeniden düzenlenmiştir.

Uzman görüşlerine göre düzenlenen 52 maddelik araç, Darıca ilçesinde bulunan ve araştırmanın kontrol ve deney grubunun dışında kalan bir ilkokulun anasınıfına devam eden toplam 50 çocuğa uygulanmıştır. Bir ay sonra, aynı çocuk grubuna, ölçme aracı, tekrar (test-tekrar) uygulanmıştır. Test tekrar testinde tüm maddeler için güvenilirlik, 82 olarak hesaplanmıştır.

Test-tekrar analizleri sonucunda ölçme aracında görevler-işler boyutunda; 9 madde, meslekler boyutunda; 17 madde, oyuncaklar boyutunda; 10 madde ve oyunlar boyutunda 7 madde olmak üzere toplamda 43 madde yer almıştır.

Toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını ölçme aracında, her bir maddenin üç cevabı bulunmaktadır. Bu cevaplar, "Görevler/işler" ve "Meslekler" alt boyutları için; "Kadın", "Erkek" ve "Kadın ve Erkek" şeklindedir. Oyuncaklar ve Oyunlar alt boyutunda ise; "Kız", "Erkek" ve "Kız ve Erkek" şeklindedir. Ölçme aracında, "Kadın ve Erkek" ya da oyuncaklar ve oyunlar alt boyutu için "Kız ve Erkek" cevabı toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını yansıtmazken, sadece; "Kadın", "Erkek" (ya da "Kız", "Erkek") cevabı ise toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını yansıtmaktadır.

Ölçme aracında her bir madde ayrı ayrı değerlendirilebilmektedir. Bununla birlikte her bir maddede "Kadın ve Erkek" cevabına "1", "Kadın" ve "Erkek" cevaplarına "0" puan verilerek toplam puanlar elde edilebilmektedir. Yüksek puan androjenik özelliği yansıtırken düşük puan toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına işaret etmektedir.

Literatür ve uzman görüşleri doğrultusunda kapsam geçerliliği sağlanan ölçme aracının güvenilirliği için test tekrar tekniği dışında KR-20 güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Ön-test puanlarına göre KR-20 güvenilirlik katsayısı, .73, son-test puanlarına göre ise, .98 olarak hesaplanmıştır.

2.6. İşlem

Araştırma verilerini toplamak için öncelikle araştırmanın çalışma grubunu oluşturan çocukların ailelerine ve öğretmenlerine çalışma ve veri toplama araçları hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmada çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını belirlemek amacı ile kullanılan "Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı" her bir çocuğa araştırmacı tarafından tek tek uygulanmıştır. Uygulama için sessiz ve diğer uyarılardan uzak bir oda belirlenerek, araştırmacının çocuk ile yalnız olması sağlanmıştır.

Ölçme aracı çocuklara uygulanırken, üç farklı kutu kullanılmıştır. Kutuların birinin üzerinde kadın, birinin üzerinde erkek, diğerinin üzerinde ise, kadın ve erkek resimleri birlikte yer almıştır. Ayrıca üç farklı kart hazırlanmıştır. Kartlardan birinde kadın, birinde erkek, diğerinde ise hem kadın hem de erkek resimleri yer almıştır. Araştırmacı, çocuğa her bir maddeyi okuyarak, bu maddeye uygun cevabını kartlardan seçmesini ve sorunun cevabı olarak seçtiği resim ile aynı olan resmin bulunduğu kutuya atmasını istemiştir. Örneğin; "Sence kim ya da kimler çamaşır yıkar?" "Kadın mı?", "Erkek mi?" yoksa "Her ikisi de mi?" sorusu sorularak cevabına uygun kartı uygun kutuya atması istenmiştir. Araştırmacı her bir maddenin cevabını çocuktan aldıktan sonra "Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracını" doldurmuştur.

Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı, 40 deney, 40 kontrol grubu olmak üzere toplam 80 çocuk için hem Cinsiyet Rollerini Eğitim Etkinliklerini uygulamadan önce (ön test) hem de uygulamadan sonra (son test) doldurulmuştur.

2.7. Cinsiyet Rollerini Eğitim Etkinlikleri

Cinsiyet Rollerini Eğitim Etkinlikleri, anasınıfına devam eden çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını önlemeye ya da kırmaya yönelik olarak hazırlanmıştır. Bu amaçla öncelikle literatür taranmıştır. Toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının neler olduğu ve çocuk eğitiminde bu yönde yapılması gerekenler belirlenmiştir. Kabul gören yaklaşım, kadın ve erkeğin biyolojik farklılıkları dışında farklılıklarının olmadığı, sosyal-duygusal ve diğer tüm gelişimlerinde ve yaşamlarında cinsiyet kategorisinden uzak olarak kendi potansiyellerinin en üst seviyesine ulaşması için desteklenmesi ve kısıtlanmamasıdır.

Bu yaklaşımdan hareketle öncelikle, Milli Eğitim Bakanlığı, Okul Öncesi Eğitim Programının (MEB, 2013), tüm kazanım ve göstergeleri incelenmiştir. Toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını kıracak ya da önleyecek nitelikteki kazanım ve göstergeler belirlenmiştir. Belirlenen bu kazanım ve göstergeler dışında, "Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı"nda bulunan her bir maddeye yönelik olarak kazanım ve göstergeler hazırlanmıştır.

Kazanım ve göstergeler belirlendikten sonra Milli Eğitim Bakanlığı, Okul Öncesi Eğitim Programı (MEB, 2013) doğrultusunda Cinsiyet Rollerini Eğitim Etkinlikleri hazırlanmıştır. Her bir eğitim etkinliği, etkinlik adı, türü, kazanım ve göstergeleri, materyalleri, öğrenme süreci ve değerlendirme bölümlerini içerecek şekilde hazırlanmıştır. Etkinlikler, okul öncesi dönemde, her yaş grubundaki çocuklar için, öğretmen tarafından sınıfın düzeyine uyarlanarak kullanılabilir niteliktedir.

Çalışmada deney grubundaki çocuklara uygulanmak üzere toplam 33 Cinsiyet Rollerini Eğitim Etkinliğine yer verilmiştir. Hazırlanan etkinlikler toplam 7 okul öncesi eğitim uzmanına değerlendirilmek üzere sunulmuştur. Uzman görüşlerine göre her bir etkinliğe son şekli verilmiştir.

Uzman görüşlerine göre son şekli verilen "Cinsiyet Rollerini Eğitim Etkinliklerinde"; çocukların aktif olduğu, hareket, oyun, drama, müzik, sanat, okuma-yazmaya hazırlık, fen, pantomim, rol oynama, alan gezisi etkinliklerine yer verilmiştir. Etkinliklerde ppt sunuları, artık materyaller (kutular, kâğıtlar, kapaklar vb.), pasta ve yemek malzemeleri, eldiven kukla, temizlik malzemeleri, giysi ve aksesuarlar, videolar, ipler, misketler, bisiklet, portatif basket potası, oyuncaklar, kitaplar, boya malzemeleri, büyük boy kâğıtlar gibi materyaller kullanılmıştır.

Cinsiyet Rollerini Eğitim Etkinlikleri deney grubundaki çocuklara araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Uygulamadan önce etkinliğe ait tüm materyaller hazırlanmıştır. Uygulanan her etkinlikten sonra çocuklar bir sonraki etkinlikten haberdar edilmiştir. Uygulama, toplam 8 hafta aralıksız olarak haftada 2 kez olacak şekilde yapılmıştır.

2.8. Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin değerlendirilmesinde öncelikle betimsel istatistiklerden yararlanılmıştır. Çocukların ön test puanlarına ve cinsiyetlerine göre puanlarının dağılımına, ilişkisiz t Testi, son test puanlarına ise ANCOVA ile bakılmıştır.

3. Bulgular ve Yorumlar

Cinsiyet rollerini eğitim etkinliklerinin anasınıfına devam eden 60-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına etkisinin incelenmesi amacı ile yapılan çalışmanın bulgularına bu bölümde yer verilmiştir.

Tablo 1. Çocukların Ön-test Toplam Puanlarının Buldukları Deney ve Kontrol Grubuna Göre İlişkisiz t-Testi ile Karşılaştırılması

Grup	N	\bar{X}	Sx	sd	t	p
Deney Grubu	40	,68	,778			
Kontrol Grubu	40	1,33	2,291	78	1,895	0,062

Tablo 1’de görüldüğü gibi, çocukların ön test toplam puanlarının buldukları deney ve kontrol grubuna göre ilişkisiz t-testi ile karşılaştırılması verilmiştir. Analiz sonucunda, deney ve kontrol grubundaki çocukların eğitim öncesi toplam puan ortalamalarının buldukları gruba göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür $t(78)= 1,895$ $p>0,05$. Kontrol grubundaki çocukların puan ortalamaları 1,33 iken deney grubundaki çocukların eğitim öncesi puan ortalamaları 0,68’dir. Düşük puan toplumsal cinsiyet kalıpyargısına işaret eder. Puan yükseldikçe kalıpyargılar azalmaktadır. Her iki gruba ait puan ortalamaları birbirine oldukça yakındır. Buna göre çocukların eğitim öncesi cinsiyet rollerine ilişkin algıları her iki grupta da benzerdir.

Çocuklar sosyal cinsiyet kategorilerinin önemli olduğunu çok çabuk öğrenir, sindirir ve bu kategorilere göre bilgi işleyebilmek için “sosyal cinsiyet şemaları” geliştirir. Belirli aktiviteler, belirli kıyafetler, belirli oyuncaklar sadece kız çocukları ya da sadece erkek çocukları için uygun bulunur ve bunlar “feminen” ya da “maskülen” kategorilerine atanır. Çocukların bunları doğru olarak kategorize edebilme çabasına, modelleme, pekiştirme ve belirgin yönlendirmelerle yardımcı olunur. Kısacası çocuklar, “erkekler oyuncak bebeklerle oynamaz” ve “kız çocukları pilot olamazlar” gibi düşüncelerden oldukça emin hale gelir ve onların sosyal ilişkileri de bu beklentileri yansıtır ve güçlendirir (Lips, 1988: 225).

Tablo 2. Çocukların Eğitim Sonrası Cinsiyet Rollerini Toplam Puanlarının Betimsel İstatistikleri
Cinsiyet Rollerini Puanı

Grup	N	Ortalama	Düzeltilmiş Ortalama
Deney Grubu	40	41,52	41,33
Kontrol Grubu	40	2,70	2,33

Tablo 2’de çocukların eğitim sonrası toplam puanlarının betimsel istatistikleri verilmiştir. Çocukların eğitim sonrası toplam puan ortalamaları deney grubunda 41,52 kontrol grubunda ise 2,70’dir. Çocukların eğitim öncesi puanları kontrol edildiğinde, eğitim sonrası puanlarında değişimler olduğu gözlenmiştir. Eğitim sonrası düzeltilmiş ortalama puanları deney grubu için 41,33, kontrol grubu için ise 2,33’tür. Deney ve kontrol grubundaki çocukların düzeltilmiş eğitim sonrası puanlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Çocukların Eğitim Öncesi Toplam Puanlarına Göre Düzeltilmiş Eğitim Sonrası Cinsiyet Rollerini Puanlarının Gruba Göre ANCOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Ön test	170,453	1	170,453	44,055	,000
Grubu	29758,350	1	29758,350	7691,261	,000
Hata	297,922	77	3,869		
Toplam	30615,987	79			

Analiz sonuçlarına göre, deney ve kontrol grubundaki çocukların eğitim öncesi cinsiyet rollerine ilişkin toplam puanları kontrol edildiğinde, son-test puanlarının buldukları gruplara göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı $F(1,77) = 44,05$, $p<.0001$ bulunmuştur. Bir diğer ifadeyle uygulanan eğitimin çocukların cinsiyet rollerine ilişkin puanları üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Buradan hareketle deney grubundaki çocukların “Cinsiyet Rollerini Eğitim Etkinlikleri” ile cinsiyet rolleri ile ilgili olarak ev içinde/dışında yapılan görevler/işler, meslekler, oyuncaklar ve oyunlarla ilgili kalıpyargılarının kırıldığı söylenebilir. Deney grubundaki çocukların eğitim öncesi ve sonrası puanları arasındaki anlamlı farklılığın yanı sıra, kontrol grubundaki çocukların ön-test ve son-test puanları arasında anlamlı farklılık bulunmaması eğitim programının etkililiği konusunda önemli bir sonuçtur.

Tablo 4. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların Cinsiyet Rollerini Son-test Puanlarının Cinsiyetlerine Göre İlişkisiz t-Testi ile Karşılaştırılması

Grup	Cinsiyet	N	\bar{X}	Sx	sd	t	p
Deney Grubu	Kız	20	41,45	1,43	38	-,279	,782
	Erkek	20	41,60	1,93			
Kontrol Grubu	Kız	24	2,37	2,63	38	-,827	,443
	Erkek	16	3,19	3,58			

Tablo 4 incelendiğinde, hem deney grubundaki hem de kontrol grubundaki çocukların cinsiyet rollerine ilişkin kalıpyargılarının cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Bu sonuç, cinsiyet rollerine ilişkin kalıpyargılar üzerinde bireylerin kendi cinsiyetlerinin etkili olmadığı şeklinde yorumlanabileceği gibi toplumsal olarak cinsiyet rollerine ilişkin belirgin kalıpyargıların olabileceği şeklinde de yorumlanabilir. Deney grubundaki kız ve erkek çocukların kontrol grubuna göre ortalama puanları oldukça yüksektir. Bu gruptaki çocukların puan ortalamalarının birbirine oldukça yakın olması hem benzer bir görüşe sahip olduklarını hem de verilen eğitimin her iki cinsiyeti de eşit oranda etkilediğini yansıtır olabilir.

Tablo 5. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların Kadın ve Erkeğin Görevlerine İlişkin Ön-test Cinsiyet Rolü Algıları

Görevler/İşler	Deney Grubu (n=40)						Kontrol Grubu (n=40)					
	K		E		K-E		K		E		K-E	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuk bakmak	38	98,0	-	-	2	5,0	39	97,5	-	-	1	2,5
Yemek Yapmak	39	97,5	-	-	1	2,5	40	100,0	-	-	-	-
Fatura Ödemek	1	2,5	39	97,5	-	-	-	-	39	97,5	1	2,5
Bulaşık Yıkamak	40	100,0	-	-	-	-	39	97,5	1	2,5	-	-
Araba Kullanmak	-	-	39	97,5	1	2,5	-	-	39	97,5	1	2,5
Temizlik Yapmak	38	95,0	-	-	2	5,0	40	100,0	-	-	-	-
Ütü Yapmak	38	95,0	-	-	2	5,0	40	100,0	-	-	-	-
Tamir-tadilat yapmak	-	-	40	100,0	-	-	-	-	40	100,0	-	-
Misafirlerle İlgilenmek	38	95,0	-	-	2	5,0	40	100,0	-	-	-	-

K: Kadın E: Erkek K-E: Kadın ve Erkek

Tablo 5'te deney ve kontrol grubundaki çocukların kadın ve erkeğin görevleri ve işlerine yönelik algıları görülmektedir. Deney grubundaki çocukların %100,0'ü, bulaşık yıkamak maddesini kadın görevi diye yanıtlarken, yemek yapmayı %97,5'i, çocuk bakmak, temizlik yapmak, ütü yapmak ve misafirlerle ilgilenmek maddelerini %95,0'i kadın görevi olarak belirtmişlerdir. Kontrol grubundaki çocukların cinsiyet algıları da deney grubundaki çocukların algılarına benzemektedir. Sadece deney grubundaki çocukların %5,0'i, çocuk bakmak, temizlik yapmak ve misafir ile ilgilenmeyle ilgili işlerde hem kadının hem erkeğin görevi olduğuna yönelik görüş bildirmişlerdir.

Özdemir (2006), 5-6 yaş grubundaki çocuklarda kalıpyargıların var olduğunu tespit etmiştir. Vatandaş (2007) ise ev içindeki iş bölümünün geleneksel olarak devam ettirildiğini, kadınların çalışma hayatında daha çok yer almasının bu süreci değiştirebilecek önemli etkenlerden biri olsa da kayda değer bir değişim olmadığını bulmuştur. İmamoğlu da (1993), toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına uygun olarak aile içinde para kazanma işinin erkeklere, ev bakımı rollerinin ise kadınlara ait olduğunu saptamıştır.

Çarkoğlu ve Kalaycıoğlu (2013), ev içinde yapılan mutlak işlerin yapılması bölümünde, kadın ve erkek katılımcıların; yemek yapmak, çamaşır bulaşık yıkamak, temizlik yapmak gibi işlerin kadın görevi olarak kabul ettiklerini saptamışlardır. Vatandaş (2007) ise erkekler açısından en kadınsı işin çocuk hastalanınca bakımını üstlenmek olduğunu tespit etmiştir. Erkeklerin en erkeksi gördükleri iş ise resmi kurumlarda iş takibidir.

Bu dört araştırmanın sonuçları eğitim öncesi deney ve kontrol grubundaki çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargıları ile benzemektedir. Bu sonuçlar, çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının, araştırma sonuçları ile değerlendirildiğinde, ebeveynlerinin cinsiyet rollerinden etkilenmiş olabileceğini düşündürmektedir. Bununla birlikte deney ve kontrol grubundaki çocukların ebeveynlerinin, kadın ve erkeğin ev içi ve ev dışında yaptığı görevler ile ilgili olarak toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının oldukça yüksek olduğunu akla getirmektedir.

Tablo 6. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların Kadın ve Erkeğin Görevlerine İlişkin Son-test Cinsiyet Rolü Algıları

Görevler/İşler	Deney Grubu (n=40)						Kontrol Grubu (n=40)					
	K		E		K-E		K		E		K-E	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuk bakmak	10	25,0	-	-	30	75,0	30	75,0	-	-	10	25,0
Yemek Yapmak	26	65,0	-	-	14	35,0	39	97,5	-	-	1	2,5
Fatura Ödemek	-	-	6	15,0	34	85,0	2	5,0	37	92,5	1	2,5
Bulaşık Yıkamak	1	2,5	-	-	39	97,5	40	100,0	-	-	-	-
Araba Kullanmak	-	-	-	-	40	100,0	-	-	38	95,0	2	5,0
Temizlik Yapmak	2	5,0	-	-	38	95,0	37	92,5	-	-	3	7,5
Ütü Yapmak	6	15,0	-	-	34	85,0	37	92,5	1	2,5	2	5,0
Tamir-tadilat yapmak	-	-	7	17,5	33	82,5	-	-	40	100,0	-	-
Misafirlerle İlgilenmek	7	17,5	-	-	33	82,5	40	100,0	-	-	-	-

K: Kadın E: Erkek K-E: Kadın ve Erkek

Tablodan da görüldüğü gibi deney grubundaki çocukların, eğitim uygulamalarından sonra, genel olarak bütün görevlerin/işlerin hem kadın hem de erkek tarafından birlikte yapılması ve yapılabileceği yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir. Kontrol grubundaki çocuklar ise eğitim öncesine benzer şekilde görüş bildirmişlerdir. Kontrol grubundaki çocukların %100,0'ü bulaşık yıkamak ve misafirlerle ilgilenmek maddelerini, %97,5'i yemek yapmak, %92,5'i temizlik ve ütü yapmak maddelerini kadın rolü olarak ifade etmişlerdir.

Bu sonuçlar ile uygulanan eğitim etkinliklerinin deney grubundaki çocukların çeşitli cinsiyet rollerine yönelik görüşlerini etkilediği söylenebilir. Ancak deney grubunda, yemek yapma ve çocuk bakma görevlerini kadınların yaptığını belirten çocuk sayısı da azımsanmayacak düzeydedir. Bu durum, bu görevlerin en güçlü toplumsal cinsiyet beklentileri olabileceğini ve bu kalıpyargılarının çocuklarda da oluşmuş olabileceğini akla getirmektedir.

Eren (1986), 6 ila 8 yaşlarındaki çocukların hüküm süren cinsiyet kalıpyargılarına sahip olduklarını ve cinsiyet kalıpyargılarının 9 ila 11 yaşlarına kadar yükseldiğini bulmuştur. Akgül Gök de (2013) özellikle ev içi rollerin diğer rollere göre daha fazla direnç gösterdiğini saptamıştır. Günaydın (2013) ise aile içinde cinsiyetçi rol dağılımları ve kadınların hareket alanını kısıtlayan, beslenme ve bakım sorumluluklarını kadınların üzerine yıkan annelik ideolojisinin programda yeniden üretildiği sonuçlarına varmıştır.

Yapılan araştırmaların sonuçları çocukların cinsiyet rollerini nereden ve nasıl edindiklerini ortaya koymaktadır. Deney grubundaki çocuklara uygulanan eğitim sonucunda, çocukların cinsiyet kalıpyargılarının kırıldığına yönelik cevaplarındaki değişimler görülmektedir. Akgül Gök'ün de (2013) belirttiği gibi, özellikle ev içi roller diğer rollere göre değişime daha dirençlidir ve bu çalışmada da çocukların algılarının bu işlerde, eğitim ile bile, daha az değiştiği gözlenmektedir. Yemek yapmak, ütü yapmak ve misafirlerle ilgilenmek ile ilgili görüşlerin değişmesi için, ev içindeki rollerde anne ve babaların daha paylaşımcı olması ve bu işlerin kadın işleri olduğuna yönelik fikirlerin değişmesi gerektiği söylenebilir.

Tablo 7. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların Mesleklere İlişkin Ön-test Cinsiyet Rolü Algıları

Meslekler	Deney Grubu (n=40)						Kontrol Grubu (n=40)					
	K		E		K-E		K		E		K-E	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Anasınıfı Öğretmeni	40	100,0	-	-	-	-	39	97,5	-	-	1	2,5
Polis	-	-	40	100,0	-	-	-	-	40	100,0	-	-
Hemşire	40	100,0	-	-	-	-	40	100,0	-	-	-	-
Asker	-	-	40	100,0	-	-	-	-	40	100,0	-	-
Aşçı	2	5,0	38	95,0	-	-	1	2,5	39	97,5	-	-
Şoför	-	-	40	100,0	-	-	-	-	40	100,0	-	-
Sekreter	40	100,0	-	-	-	-	40	100,0	-	-	-	-
Pilot	2	5,0	38	95,0	-	-	-	-	40	100,0	-	-
Marangoz	7	17,5	33	82,5	-	-	4	10,0	36	90,0	-	-
Hostes	39	97,5	-	-	1	1,25	40	100,0	-	-	-	-
Mühendis	-	-	37	92,5	3	7,5	-	-	34	85,0	6	15,0
Dansçı	39	97,5	1	2,5	-	-	37	92,5	-	-	3	7,5
İtfaiyeci	-	-	40	100,0	-	-	1	2,5	39	97,5	-	-
Temizlik Görevlisi	32	80,0	7	17,5	1	1,25	33	82,5	6	15,0	1	2,5
Satıcı	9	22,5	29	72,5	2	5,0	1	2,5	36	90,0	3	7,5
Öğretmen	38	95,0	1	2,5	1	1,25	37	92,5	1	2,5	2	5,0
Garson	1	2,5	39	97,5	-	-	-	-	40	100,0	-	-

K: Kadın E: Erkek K-E: Kadın ve Erkek

Tablo 7 incelendiğinde, çocukların meslekleri de genel olarak kadın ve erkek rollerine göre iki gruba ayırdıkları söylenebilir. Deney grubundaki çocukların %100,0'ünün, kadın mesleği olarak ifade ettiği meslekler anasınıfı öğretmenliği, hemşirelik, sekreterlik meslekleridir. Kontrol grubunda da hemşirelik, sekreterlik ve hosteslik mesleği, çocukların %100,0'ü tarafından kadınlara yönelik meslekler olarak tanımlanmıştır. Anasınıfı öğretmenliğini çocukların %97,5'i, dansçılık ve öğretmenlik mesleğini %92,5'i, temizlik görevliliğini de %82,5'i kadınlara yönelik meslekler olarak ifade etmişlerdir. Kontrol grubunda polislik, askerlik, şoförlük, pilotluk, garsonluk mesleği çocukların %100,0'ü, aşçılık ve itfaiyecilik mesleğini %97,5'i, mühendislik ise %85,0'i tarafından erkek meslekleri olarak belirtilmiştir.

Tablo 8. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların Mesleklere İlişkin Son-test Cinsiyet Rolü Algıları

Meslekler	Deney Grubu (n=40)						Kontrol Grubu (n=40)					
	K		E		K-E		K		E		K-E	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Anasınıfı Öğretmeni	-	-	-	-	40	100,0	39	97,5	-	-	1	2,5
Polis	-	-	-	-	40	100,0	-	-	40	100,0	-	-
Hemşire	-	-	-	-	40	100,0	38	95,0	-	-	-	-
Asker	-	-	2	5,0	38	95,0	-	-	40	100,0	-	-
Aşçı	-	-	-	-	40	100,0	2	5,0	38	95,0	-	-
Şoför	-	-	-	-	40	100,0	-	-	40	100,0	-	-
Sekreter	-	-	-	-	40	100,0	40	100,0	-	-	-	-
Pilot	-	-	-	-	40	100,0	-	-	40	100,0	-	-
Marangoz	-	-	-	-	40	100,0	4	10,0	36	90,0	-	-
Hostes	-	-	-	-	40	100,0	40	100,0	-	-	-	-
Mühendis	-	-	-	-	40	100,0	28	70,0	12	30,0	-	-
Dansçı	-	-	-	-	40	100,0	34	92,5	1	2,5	5	12,5
İtfaiyeci	-	-	-	-	40	100,0	1	2,5	39	97,5	-	-
Temizlik Görevlisi	1	2,5	-	-	39	97,5	33	82,5	6	15,0	1	2,5
Satıcı	-	-	-	-	40	100,0	4	10,0	32	90,0	4	10,0
Öğretmen	-	-	-	-	40	100,0	34	92,5	1	2,5	2	5,0
Garson	-	-	1	2,5	39	97,5	-	-	40	100,0	-	-

K: Kadın E: Erkek K-E: Kadın ve Erkek

Tablo 8'e bakıldığında, deney grubundaki çocukların tamamı veya tamamına çok yakını, bütün meslekleri hem kadınların hem de erkeklerin yapabileceğine ilişkin görüş bildirmişlerdir. Kontrol grubundaki çocukların; eğitim öncesine benzer görüş bildirerek genel olarak meslekleri kadınlara veya erkeklere göre sınıflandırdıkları söylenebilir. Buradaki sonuçlar ile uygulanan eğitim etkinliklerinin deney grubundaki çocukların mesleklerle ilgili cinsiyet kalıpyargılarına etki ettiği ifade edilebilir.

Lips (1988) anaokulu öğretmenliği, sekreterlik, hemşirelik, ev ekonomisi gibi işlerde çalışanların ortak özelliğinin kadın olduğunu açıklamıştır. Ayrıca Lips (1988), sonuç olarak gerek açık gerekse de örtülü bir şekilde yapılan cinsiyet ayrımcılığının hâlâ kadınların bazı mesleklere girmesine engel olduğunu ifade etmektedir. Baran (1995) korunmaya muhtaç çocuklar ile ailesiyle birlikte yaşayan çocuklar arasında cinsiyet kalıpyargılarının gelişimi açısından önemli farklılıklar olduğunu saptamıştır. Yuvada yaşayan kız çocukların çoğunlukla öğretmenlik ve hemşirelik gibi kadınlara yönelik meslekleri, erkeklerin de çoğunlukla askerlik-polislik gibi erkeklere yönelik mesleklerin yanı sıra pilotluk, mimarlık ve mühendislik gibi erkek mesleklerini de tercih ettiklerini belirtmiştir. Özdemir (2006) ise 5-6 yaş grubundaki çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına sahip olduklarını saptamıştır.

Vatandaş (2007) çalışmasında kadın ve erkek katılımcılarının, genel olarak sekreterlik, hemşirelik, kasiyerlik/satıcılık gibi meslekleri kadınlara özgü, güvenlik görevliliği (polis, asker), yöneticilik, şoförlük, mülki amirlik gibi meslekleri erkeklere özgü meslekler olarak gördüklerini bulmuştur. Ayrıca kadın ve erkek katılımcılar avukatlık, doktorluk, diş hekimliği, hâkimlik/savcılık, makine ve inşaat mühendisliği, öğretmenlik, akademisyenlik gibi meslekleri ise hem kadın hem de erkeklerin yapabileceklerini söylediklerini açıklamıştır. Bu araştırma sonuçları da yapılan araştırmaların sonuçları ile paraleldir. Bu sonuçlar meslekler ile ilgili toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının varlığını ve bu kalıpyargıların henüz okul öncesi dönemde olan çocuklarda da mevcut olduğunu düşündürmektedir. Çocukların bu konudaki kalıpyargıları ebeveynlerinin yapmış olduğu işler ile ilgili olabildiği gibi, toplum içindeki deneyimleri ve gözlemleri ya da televizyon, kitap gibi araçlardan edindikleri bilgiler ile de ilintili olabilir.

Tablo 9. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların Oyuncaklara İlişkin Ön-test Cinsiyet Rolü Algıları

Oyuncaklar	Deney Grubu (n=40)						Kontrol Grubu (n=40)					
	K		E		K-E		K		E		K-E	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Pelüş Oyuncaklar	36	90,0	2	5,0	2	5,0	32	80,0	4	10,0	4	10,0
Araba	-	-	40	100,0	-	-	-	-	40	100,0	-	-
Kamyon	-	-	40	100,0	-	-	-	-	40	100,0	-	-
İp	40	100,0	-	-	-	-	40	100,0	-	-	-	-
Bisiklet	2	5,0	31	77,5	7	17,5	-	-	39	97,5	1	2,5
Evcilik Oyuncakları	40	100,0	-	-	-	-	40	100,0	-	-	-	-
Tamir Aletleri	-	-	40	100,0	-	-	-	-	39	97,5	1	2,5
Robot	-	-	40	100,0	-	-	-	-	40	100,0	-	-
Bebek	40	100,0	-	-	-	-	39	97,5	1	2,5	-	-
Oyuncak Askerler	1	2,5	39	97,5	-	-	1	2,5	39	97,5	-	-

K: Kadın E: Erkek K-E: Kadın ve Erkek

Deney ve kontrol grubundaki çocukların eğitim öncesi oyuncaklara ilişkin önemli düzeyde sınıflama yaptıkları söylenebilir. Deney grubundaki çocukların %100,0'ü, ip, evcilik oyuncakları ve bebekleri kız oyuncakları olarak gruplandırırken, araba, kamyon, tamir aletleri, robotu, erkek oyuncakları olarak belirtmişlerdir. Deney grubundaki çocuklar, bisikleti daha çok erkeklere yönelik olduğuna dair görüş bildirseler de çocuklardan %17,5'i hem kız hem de erkeklerin kullanabilecekleri yönünde görüş bildirmişlerdir.

Kontrol grubunda da durum benzerdir. Evcilik oyuncaklarını çocukların %100,0'ü, ip ve bebekleri ise %97,5'i kızlara yönelik oyuncak olarak belirtmişlerdir. Araba ve robotu çocukların %100,0'ü, oyuncak askerler ve kamyonu ise %97,5'i erkek çocuklara yönelik olarak belirtmişlerdir.

Tablo 10. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların Oyuncaklara İlişkin Son-test Cinsiyet Rolü Algıları

Oyuncaklar	Deney Grubu (n=40)						Kontrol Grubu (n=40)					
	K		E		K-E		K		E		K-E	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Pelüş Oyuncaklar	-	-	-	-	40	100,0	24	60,0	7	17,5	9	22,5
Araba	-	-	-	-	40	100,0	-	-	40	100,0	-	-
Kamyon	-	-	1	2,5	39	97,5	-	-	39	97,5	1	2,5
İp	-	-	-	-	40	100,0	39	97,5	-	-	1	2,5
Bisiklet	-	-	-	-	40	100,0	3	7,5	24	60,0	13	32,5
Evcilik Oyuncakları	-	-	-	-	40	100,0	40	100,0	-	-	-	-
Tamir Aletleri	-	-	-	-	40	100,0	1	2,5	38	95,5	1	2,5
Robot	-	-	-	-	40	100,0	-	-	39	97,5	-	-
Bebek	-	-	-	-	40	100,0	39	97,5	1	2,5	-	-
Oyuncak Askerler	-	-	-	-	40	100,0	1	2,5	38	95,0	1	2,5

K: Kadın E: Erkek K-E: Kadın ve Erkek

Tablo 10'da görüldüğü üzere, çocukların deney grubunda veya kontrol grubunda olma durumlarına göre oyuncaklara ilişkin farklı görüşleri olduğu tespit edilmiştir. Bir diğer ifadeyle, deney grubundaki çocuklar, eğitim sonrası, bütün oyuncaklara yönelik hem kızların hem de erkeklerin oynayabileceklerine ilişkin görüş bildirirken, kontrol grubundaki çocuklar eğitim öncesi bildirmiş oldukları görüşlere benzer görüş bildirmişlerdir. Buna göre kontrol grubundaki çocuklar oyuncaklar içerisinde; robot, oyuncak asker, araba, tamir aletlerinin erkekler için, ip, evcilik oyuncakları ile bebek oyuncaklarının kızlar için olduğunu ifade etmişlerdir.

Jadva, Hines ve Golombok (2010), kız ve erkek çocukların, oyuncak bebek ya da oyuncak kamyon gibi tercihlerinde değişiklik gösterdiğini bulmuşlardır. Erkek bebekler, araba yerine oyuncak bebeklerle de oynamayı tercih ederken daha büyük erkek çocukların, oyuncak bebeği tercih etmeyişinin öğrenilmiş olabileceğini belirtmişlerdir. Servin, Bohlin ve Berlin de (2008), benzer şekilde, kız ve erkek çocukların bir yaş gibi çok erken yaşlarda farklı oyuncakları seçtiğini belirtmişlerdir. Alexander'da (2003), çocukların oyuncak tercihlerindeki cinsiyet farkının toplumsal cinsiyet grup özdeşleştirmeleri ve sosyal öğrenme ile ilgili olduğunu bulmuştur.

Raag ve Rackliff (1998), cinsiyete göre sınıflandırılmayan tamir aletleri seti ve bir tabak setiyle oynaması istenen çocukları gözlemleyerek yaptığı çalışmalarında erkek çocuklarının çoğu, karşı cinsiyet sınıfına ait oyunların babaları tarafından "kötü" olarak tanımlanacağını belirttiklerini ortaya koymuştur. Eğer erkek çocuklar, babalarının, karşı cinsiyette sınıflandırılmış bir oyuncakın "kötü" olacağını düşüneceklerini algılamışlar ise, oyun odasındaki oyuncak tercihi en kalıp yargısal olanıdır. Tartışma erkek çocuklardaki toplumsal cinsiyete göre sınıflandırılmış oyunlardaki, sosyal kısıtlamaların (hem doğuştan hem de öğrenilen) rolüne dikkat çekmektedir.

Çiftçi Aydılek (2011), kızların, resim yapma, evcilik oynama, bebek ile oynama, sohbet etme, oyuncak makyaj malzemelerini kullanma gibi etkinlikleri, erkeklerden anlamlı bir şekilde daha fazla tercih ettiğini gözlemlemiştir. Baran (1995) ise korunmaya muhtaç çocuklardan kız çocukların tamamının oyuncak bebeklerle, erkek çocukların ise araba ve kamyon ile oynamayı tercih ettiklerini tespit etmiştir. Ailesiyle birlikte yaşayan çocuklar arasında da benzer seçimler olduğunu bulmuştur.

Aksoy Gök (1990) oyuncak seçiminde, cinsiyet faktörünü çok önemli ve yaşla doğru orantılı olarak artan bir etken olarak belirlemiştir. Erden'de (2001), çocukların genellikle oynamayı tercih ettikleri oyuncakların; cinsiyetlerine, kendilerine ait odaların bulunup bulunmamasına, ebeveynlerin öğrenim düzeylerine ve mesleklerine göre değiştiğini saptamıştır.

Basow (1986), altı ve yedi yaşındaki çocukların, kadın ve erkek cinsiyet rolleri ile ilgili basit, abartılı ve keskin cinsiyet kalıpyargılarına sahip olduklarını belirtmiştir. Doğanay (1998), anne babaların genel olarak birlikte oyuncak almaya gittiklerini, oyuncak seçiminin önce çocukların isteklerine göre yapıldığını fakat anne babaların çoğunun kızların tabanca, erkek çocukların bebek almak istediklerinde çocuklarından

başka oyuncak seçimlerini istediklerini tespit etmiştir. Ayrıca bu durumun ailelerin sosyo-ekonomik durumuna göre değiştiğini, düşük sosyo-ekonomik gruptaki anne babaların daha cinsiyetçi davrandıklarını da bulmuştur.

Bu çalışmada ve diğer araştırmalarda elde edilen bulgulara göre, çocukların çoğunlukla, oyuncakları cinsiyete göre ayırdıkları görülmektedir. Bu durum, diğer araştırmalarda ifade edildiği gibi, ebeveynlerin ve diğerlerinin etkisi ile çocukların bunu öğrenmiş olabileceğini, ebeveynlerin çocuklara bu yönde beklenti koymuş olabileceğini, çocukların kendi cinsiyetinden olan ebeveyn ile özdeşleşmesinin sonucu olabileceğini ya da çocukların bazı oyuncaklara çevresel etki olmadan, cinsiyetlerine göre ilgi duyabileceklerini düşündürmektedir. Ancak araştırmanın amaçları arasında yer almadığı için araştırmaya alınan çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının nedenlerini söylemek zordur.

Cinsiyet rolleri eğitimi sonrasında deney grubundaki çocukların neredeyse tamamının, hem kızların hem de erkeklerin her oyuncak ile oynayabileceklerini belirtmeleri bu konudaki eğitimin etkisini göstermektedir. Bu sonuç, 5-6 yaşındaki çocuklara fırsat ve izin verildiğinde, oyuncaklar konusunda cinsiyet kalıpyargılarına sahip olmayabileceklerini düşündürmektedir. Oyuncak ve oyunun çocuğunun öğrenmesinde ve yaşama dair görüşlerinde önemi düşünüldüğünde, tüm anne babaların çocuklarını cinsiyet ayrımı yapmadan tüm oyuncaklar ile oynamaya teşvik etmeleri ve fırsat vermelerinin gerekliliği kaçınılmazdır.

Tablo 11. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların Oyunlara İlişkin Ön-test Cinsiyet Rolü Algıları

Oyunlar	Deney Grubu (n=40)						Kontrol Grubu (n=40)					
	K		E		K-E		K		E		K-E	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Sek-sek	38	95,0	2	5,0	2	5,0	37	92,5	-	-	3	7,5
İp atlamak	38	95,0	-	-	-	-	38	95,0	1	2,5	1	2,5
Salıncakta sallanmak	28	70,0	7	17,5	5	12,5	23	57,5	5	12,5	12	30,0
Misket	1	2,5	39	97,5	-	-	-	-	39	97,5	1	2,5
Boks	-	-	40	100,0	-	-	-	-	40	100,0	-	-
Basketbol	1	2,5	39	97,5	-	-	-	-	40	100,0	-	-
Satranç	6	15,0	32	80,0	-	-	3	7,5	33	82,5	4	10,0

K: Kadın E: Erkek K-E: Kadın ve Erkek

Tablo 11’de görüldüğü gibi çocukların oyunları da cinsiyete göre genelledikleri söylenebilir. Deney grubundaki çocukların tamamı boks erkek oyunu olarak belirtirken, çocukların %97,5’i misket ve basketbolu erkek oyunu olarak ifade etmiştir. Kontrol grubunda da sonuçlar birbirine yakındır. Boks ve basketbol oyunları çocukların %100,0’ü tarafından erkek oyunu olarak ayrılırken, misket %97,5’i, satranç da %82,5’i tarafından erkek oyunu olarak ayrılmıştır.

Tablo 12. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların Oyunlara İlişkin Son-test Cinsiyet Rolü Algıları

Oyunlar	Deney Grubu (n=40)						Kontrol Grubu (n=40)					
	K		E		K-E		K		E		K-E	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Sek-sek	-	-	-	-	40	100,0	35	87,5	1	2,5	4	10,0
İp atlamak	-	-	-	-	40	100,0	34	85,0	1	2,5	5	12,5
Salıncakta sallanmak	1	2,5	-	-	39	97,5	17	42,5	7	17,5	6	10,0
Misket	-	-	-	-	40	100,0	-	-	36	90,0	4	10,0
Boks	-	-	-	-	40	100,0	-	-	40	100,0	-	-
Basketbol	-	-	-	-	40	100,0	-	-	40	100,0	-	-
Satranç	-	-	-	-	40	100,0	5	12,5	28	70,0	7	17,5

K: Kadın E: Erkek K-E: Kadın ve Erkek

Tablo 12’de sunulduğu gibi, deney grubundaki çocukların tamamı oyunları kız ve erkek olarak sınıflandırmayıp, hem kız hem de erkek çocukların oynayabileceği şeklinde görüş bildirmişlerdir. Kontrol grubundaki çocukların çoğu misket, boks ve basketbol oyunlarının erkeklere, ip atlamak ile sek sek oyunlarının ise kızlara ait olduğunu belirtmişlerdir.

Hoffman ve Powlishta (2001) çocukların tarz ve etkileşimleri kendilerinininkine benzeyen oyun arkadaşlarını, tarzların cinsiyet ayrımlı olması nedeniyle, tercih ettiklerini bulmuştur. Martin ve diğerleri de (1999) çocukların, diğer çocukların oyun partneri tercihleri hakkında toplumsal cinsiyet ile sınıflandırılmış inançlara sahip olduklarını ve bu inançların daha büyük yaşta çocuklar için daha güçlü olduğunu bulmuştur. Alexander ve Hines (1994), küçük yaşta bile kızların ve erkeklerin oyun tarzları, cinsiyet etiketleri ve oyun arkadaşı tercihleri açısından, farklılık gösterdikleri sonucuna varmışlardır. Ayrıca, araştırmacılar, erkekler için oyun arkadaşı seçiminde oyun tarzlarının cinsiyet etiketlerinden daha önemli olduğunu rapor etmişlerdir. Bu sonuçların, erkeklerin kızlara göre daha basmakalıp bir şekilde oynamaya

meyilli olduğu ile ilgili daha önceki raporlarla uyumlu olduğunu da tespit etmişlerdir. Çiftçi Aydılek 'de (2011), boğuşma, hırsız-polis oynama, direksiyon kullanma, trafik işaretleri ile oynama, puzzle, bloklar ve tamir aletleri ile oynama gibi etkinlikleri, erkek çocukların kızlara oranla anlamlı derecede daha fazla tercih ettiklerini saptamıştır.

Baran (1995), korunmaya muhtaç çocuklardan kız olanların en fazla evcilik oynamayı tercih ettiklerini, bunu sırası ile yakalamaca, saklambaç ve ip oyunlarının izlediğini tespit etmiştir. Doğanay (1998), annelerin babalara göre çocuklarıyla daha fazla oyun oynadığını ve oyunlarını geliştirmelerini desteklediklerini bulmuştur. Yapılan bu çalışma sonuçları ile paralellik gösteren bu araştırma sonuçlarının da, çocukların oyun türleri ile ilgili cinsiyet kalıpyargılarına sahip olduklarını gösterdiği söylenebilir.

4. Sonuç ve Öneriler

4.1. Sonuçlar

Cinsiyet rolleri eğitim etkinliklerinin, anasınıfına devam eden 60-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına etkisinin incelenmesi amacı ile Kocaeli ili, Darıca ve Gebze ilçelerinde yapılan çalışmanın sonuçları aşağıda özetlenmiştir.

Eğitim öncesi elde edilen bulgulara göre; çocukların, kadın ve erkek görevlerini, meslekleri, oyuncak ve oyunları cinsiyetlere göre sınıflandırdıkları, toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına sahip oldukları tespit edilmiştir. Deney ve kontrol grubundaki çocukların son-test puanlarının buldukları gruplara göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı $F(1,77) = 44,05, p < .0001$ bulunmuştur. Bu sonuç eğitimin çocukların cinsiyet rollerine ilişkin puanları üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Deney grubundaki çocukların, cinsiyet rolleri eğitimi uygulamaları sonunda, genel olarak bütün görevlerin/işlerin, mesleklerin hem kadın hem de erkek tarafından birlikte yapılması ve yapılabileceği yönünde görüş bildirdikleri saptanmıştır. Sadece deney grubundaki çocukların %65,0'inin yemek yapmayı, %25,0'inin çocuk bakmayı yine kadın rolü olarak sınıflandırdığı bulunmuştur. Deney grubundaki çocukların oyuncak ve oyunları da kız ve erkek oyuncakları ve oyunları olarak sınıflandırmadıkları tespit edilmiştir. Kontrol grubundaki çocukların ise eğitim öncesine benzer şekilde görüş bildirdikleri belirlenmiştir.

4.2. Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgular ışığında aşağıdaki öneriler sunulabilir;

1- Aileler her iki cinsiyetteki çocuklarını, cinsiyetlerine göre farklılaştırmadan yetiştirmeli, cinsiyetçi tutum ve davranışlardan kaçınmalı, görev ve sorumluluklar, oyuncaklar, oyunlar cinsiyetlere ayrılarak etiketlenmemelidir.

2- Okulda kız ve erkek çocuklara benzer sorumluluklar verilmelidir. Çocuklara yapabilecekleri işler, yerine getirebilecekleri sorumluluklar cinsiyetlerine göre verilmemelidir. Cinsiyete bağlı ayırım yapılmamalıdır.

3- Meslekler tanıtılırken, her iki cinsiyete de atıfta bulunacak şekilde tanıtılmalıdır. Sınıfa konuk çağrılırken, her iki cinsiyetten de konuk çağrılmalıdır. Örneğin, erkek ve kadın polis birlikte davet edilmelidir.

4- Medya kuruluşları, cinsiyet ayrımcılığını gösteren reklam, film ve dizileri yayımlamaktan kaçınmalıdır. Özellikle reklamlarda, kadının; ev hanımı, yemek yapan, çocuk bakan bir model olarak gösterilmesine sıkça rastlanmaktadır. Kadınları, toplum içinde, meslek sahibi bireyler olarak gösteren ya da babaların da ev işlerinde, çocuk bakımında eşyle sorumlulukları paylaştığını gösteren reklam ve filmler yayımlanmalıdır.

5- Toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının nesilden nesile aktarılmasında toplumun ataerkil yapısının payı büyüktür. Bu nedenle toplumun; medya, seminerler, konferanslar vb. yoluyla eğitilmesi ve bireylerin öğrenim düzeylerinin yükseltilmesi gerekir.

KAYNAKÇA

- AKSOY, Ceyhan (1990). *Üç-Altı yaş arası çocukların oyuncak tercihlerinde cinsiyet faktörünün etkisinin incelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- ALEXANDER, Gerianne. M. (2003). "An evolutionary perspective of sex-typed toy preferences: pink, blue, and the brain", *Archives of Sexual Behaviour*, Vol.32, Issue 1, s. 7-14.
- ALEXANDER, Gerianne & Hines, Melissa (1994). Sex differences in response to children's toys in nonhuman primates (*Cercopithecus aethiops sabaues*), *Child Development*, 65,3, s. 869-879.
- BARAN, Gülen (1995). *Ankara'da bulunan çocuk yuvalarında kalan 7-11 yaş grubu çocuklarda cinsiyet rolleri ve cinsiyet özellikleri kalıpyargılarının gelişimi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- BASOW, Susan (1986). *Gender stereotypes and roles- third edition*, California: Brooks/ Cole Publishing Company.
- BLUMEN-LIPMAN, Jean (1994). "The Existential bases of fower relationships: the gender role case", H. L. Radtke, H. J. Stam, in *Power/gender (social relations in theory and practise)* (pp:109-125). London: Sage.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Şener (2009). *Sosyal bilimler için veri analizi elkitabı-istatistik, araştırma deseni (spss uygulamaları ve yorum)*, 12. Baskı. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- ÇARKOĞLU, Ali ve KALAYCIOĞLU, Ersin (2013). *Türkiye'de aile, iş ve toplumsal cinsiyet*, İstanbul: Koç Üniversitesi, Sabancı Üniversitesi, İstanbul Politikalar Merkezi.

- ÇİFTÇİ AYDİLEK, Münire (2011). *Öğretmenlerin ve farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip anne-babaların cinsiyet rolleri algısının 60-72 ay arası çocukların oyuncak tercihleri ve akran etkileşimleri ile ilişkisinin incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DOĞANAY, Jale (1998). *Anasınıfına devam eden çocukların ebeveynlerinin çocuk oyun ve oyuncakları hakkındaki görüşlerinin incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- DÖKMEN, Zehra (2010). *Toplumsal cinsiyet-sosyal psikolojik açıklamalar*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- EKİZ, Durmuş (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*, İstanbul: Anı Yayıncılık.
- ERDEN Şule (1986). *Anaokullarına devam eden çocukların ebeveynlerinin ve öğretmenlerinin çocuk oyun ve oyuncakları hakkındaki görüşlerinin incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- GLENN, Evelyn N. (1987). "Gender and the family", B. B. Hessand M. M. Ferree (Eds.), *Analizing gender (A handbook of social sience research)*, (pp:348-365), California, Newbury Park: Sage Publication, İnc.
- GÖK AKGÜL, Fulya (2013). *Evlü kadın ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili algılarının aile işlevlerine yansımaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GÜNAYDIN, Ayça (2013). *Toplumsal cinsiyet rolleri ve anneliğin inşası: 0-18 Yaş Aile Eğitimi Programı örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- HELGESON, Vicki (2012). *The psychology of gender-fourth edition*, Usa: Pearson, İnc.
- HOFFMAN, Melissa. L. & POWLISTA, Kimberly K. (2001). "Gender segregation in childhood: a test of the interaction style story", *The Journal of Genetic Psychology*, 162(3), s. 293-313.
- İMAMOĞLU, Olca (1993). "Değişen dünyada aile-içi roller", *Kadın Araştırmaları Dergisi*, S:1, s. 58-68.
- JADVA, Vasanti & HINES, Melissa & GOLOMBOK Susan (2010). "Infants' preferences for toys, colors, and shapes: sex differences and similarities", *Archives of SexBehaviors*, Vol. 39, Issue 6, pp:1261-1273.
- JOHNSON, Allan G. (2005). *The gender knot (unraveling our patriar challegacy-revised and updated edition*, Philadelphia: Temple University Press.
- LIPS, Hillary M. (1988). *Sex and gender (an introduction)*, Mountain View, California: Mayfield Company.
- MARTIN, Carol. L. & FABES, Richard A. & EVAN Stephanie M. & WYMAN, Heidi (1999). "Social Cognition on the Playground: Children's Beliefs about Playing with Girls Versus Boys and their Relations to Sex Segregated Play", Arizona State University, *Journal of Social and Personal Relationships*, 16, s. 751-771.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2013). *Okul öncesi eğitimi programı*, Ankara: Temel Eğitim Genel Müdürlüğü.
- MINAS, Anna (2000). *Gender basics(feminist perspectives on womenand men) second edition*, Wardsworth: Thompson Learning.
- ÖZDEMİR, Ece (2006). *Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargıların incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- RAAG, Tarja & RACKLIFF, Cristien L. (1998). "Preschoolers' awareness of social expectations of gender: relationships to toy choices", *SexRoles: A Journal of Research*, 38(9/10), s. 685-701.
- ROSENKRANTZ, Paul & VOGEL, Susan & BEE, Helen & BROVERMAN, Inge & BROVERMAN, Donald M (1968). "Sex-roles stereotypes and self concepts in college students", *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, Vol. 32(3), s. 287-295.
- STANLEY, Liz (2002). Should "sex" really be "gender" or "gender" really be "sex". S. Jackson and S. Scott (Eds.), *Gender (A socialreader)* (pp:31-40), UK: Cambridge Universty Press.
- Türkiye Barolar Birliği (2011). *Türkiye'de kadının seçme ve seçilme hakkı*, 21 Haziran 2014 tarihinde [http://www.ubap.org.tr/detay.aspx?id=7391&tip=sayfasından erişilmiştir](http://www.ubap.org.tr/detay.aspx?id=7391&tip=sayfasından%20erişilmiştir).
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (2012). *Toplumsal cinsiyet açısından anayasa konulu komisyon raporu*, Türkiye büyük millet meclisi kadın erkek fırsat eşitli komisyonu. Ankara.
- VATANDAŞ, Celalettin (2007). "Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı", *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Konferansları Dergisi*, s. 29-56.
- World Economic Forum (2012). *Global gender gap report*, Cologny/Geneva, Switzerland.
- WOOD, Julia T. (1995). "Gender, relationships and communication", J. T. Wood (Eds.), *Gendered relationships* (pp: 315). Usa: Myfield Company.
- YILDIRIM, Ali ve ŞİMŞEK, Hasan (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.